પ્રીનસની પધરાંમણી

યાને

નાંમદાર માહારાંણી વીકટોરીઆના

વડા પુતર પરીનસ આફ વેલસની

ની મુંબઈની મુસાફરીનો

ટુક હેવાલ.

બનાવનાર,

દારાં.

મુંબઈ વરતમાંન પરેસ

—o—

શને ૧૨૪૫ યઅજદેજરદી.

શને ૧૮૭૬ ઇશવી.

કીમત બે આના.

૧૭૫૪

દીબાચો.

લખુંછું પરથંમ પાક હોરમજદનું નાંમ,
કે જેહુ દુનીઆંની રચનાં પેદા કીધીછે તમાંમ.

આએ નોંધમાં ચોપાંનીઆં વીશેનો હેવાછે શાર.
જીનસ આઆનો હેવાલ નથી પરેઆ બાહાર

એ બાબદ ઉપર કોઇએ ન પોહોંચાડી
વીદીઆરથીઓની એ આલશાઇનીં.

જીનસને જોઇને મારો જીવ થાએઓનો ખુશાલ,
ઓશકેરાઇઊ માહાર મંન હેનો લખવા હેવાલ.

કવીતાનાં આકારમાં લખવું સહુરૂ કરીઊંચ,
દોનાવોની શેવામાં તઇઆર કરી ધરીઊંચ.

માહારામાં કોઇબી વીદીઆનું નથી કાંઇ બલ,
એ હેવાલ લખીઓછે મારી નાંકેશ વાપરી અકલ.

ભુલચુક હોએ તે શુધારજો ઓ દાઆર,
જીગરથી હું માંનસ તમારો ઉપકાર.

આએ જાહેરમાં પેહેલી કોશેશછે એ બાઇ,
આએ લખીને હું નથી માંગતો કશી મોહોટાઇ.

લખીઓઅ ટુંક શાર મુંબઇની રચનાંનો,
બીજો લખીઓછે વરોડરા સાથે પુનાંનો.

હું છું એક ગરીબ અથોરનાંન,
નોશારી કશબામાં માહારૂછે મકાંન.

પ્રીનસની પધરાંમણી.

જાંઆંમા બોહોળુંછે ઈંગરેજી રાજ,
વીકટોરીઆનાં માંથાપર જલકેછે તાજ.

દયાલુ ને માંએઆલુ છે એ ખુબીવંત નાર,
હેનાં હેવા ગુણપર રઈએત રેહેછે વફાદાર.

અદલ અને રાસતી હેનાં રાજનાંછે કાએદા,
શરવે એક શરખા ભોગવેછે છુટાપણાંનાં ફાએદા.
ગરીબ ને તવંગરોનો છે એકશરખો ઈનસાફ,
વફાદાર નોકરોને પેનસનથી મલેછે શીતાબ.

દરીઆઈ કાફલાનુ હેનુ રાખશીછે બલ,
બીજાં રાજનાં કાફલાઓ હેનાંથીછે હેઠલ.
બનાવીછે એને તોપો હેવી રાખશી કદવાલી,
કે જમ હેવી રાખશી મનવારોને એ નાંખેછે મારી.

ઠાંમેઠાંમ બુલંદ ઊડેછે એ રાજની ધજા,
રઈએત શુખ ચેનથી વશી કરેછે મજા.

એ રાજમા લોકોનો બોહોલો ચાલેછે વેપાર,
કરોડો ને અબજનો દર વરશે આવેછે શુમાર.

એ રાજનાંછે પરધાંનો શીઆંનાં ને અકલમંદ,
રાજનીતી ચલાવવાની ઊંચી રાખેછે સમજણ.

શુલેહની જાલવણીપર પહેલે આપેછે ધેઆંન,
અને તાંહાંશુધી ન જોતા એ શોક લડાઈનુ મેદાંન.

લંડન નામે નામીચુ રાણીનુ પાએતખત શેહેર.
ને કીરતારની બરપુરછે એ શેહેરના ઉપર મેહેર.

જર અને જહુવેરાનો તાંહાં નથી કંઈ શુમાર.
અમીર ઉમરાઓનોબી નથી કંઈ પાર.

દુનીઆંનો એ નામીચુ શેહેર એમ ભાખે,
કોઈબી ચીજની કીમ્મતે નથી કંઈ કોતાઈ

માહારાંણીનાં એઆરછે નેકબખત પુતર.
પ્રીનસ વેલશ, આલફરેડ, લીઓપોલ્ડ ને આરથર.

બીજાને થાએઓ હીનદ જોવાનો શોક,
તાંહાં ફરી કરવા શેકાર ને મોજ જોક.

કીધી પોતાની માંતાને હીનદ જાવા અરજ,
એ વાલા બેટાની ઉમેદની તેને જણાઈ ફરજ.

આપી રજા હીનદ જાવા પોતાનાં બેટાને,
હોકમ કીધો અમલદારોને હેની સંભાલ લેવાને.

ઠેરાવ પરમાંણે પેહેલે આએઓ કલકતા અંદર,
ખુશી થાએઆં હીનદનાં લોક ગરીબ કે તવંગર.

અટારશો સીતેરનુ તે અંગરેજી હતુ શાલ,
હીનદનાં લોકનાં અવકારથી તે બહુ થાઓ ખુશાલ.

એ ઉલટભરયાં માંનની પ્રીનસ વેલસનેપડી જાંણ,
તારથીજ હીનદ જોવા તેણે કરીઊતુ પેઆંન.

દીનપર દીન તે થાવા લાગો ઉમેદવાર બહુ.
ઉમેદની વાત પોતાની માતા આગલ કીધી શરૂ.

એક મન કરી રાખેઓ હીન્દ જાવા ઠરાવ.
સાથે લાવવા નીમીઆ અમીર ઉમરાવ.
ઠરાવ કીધો આવવા અઢારશો પંચોતેરનાં સાલનો
શાત મનવારો તઈઆર કીધી હેની સંભાલમાં.
ઠરાવ પરમાણે નીકલેઓ તા૦ ૧૨ મી અકટોબરે.
આવી લાગો પેહલ વેહેલો એડનનાં બંદરે.
શીરાપીસ મનવાર પરથી ઉતરેઓ પુર દમામથી,
આવીઉ પેહેલું માંનપત્ર એડન શેહેરનાં નાંમથી.
તે વાંચીને કાવશજી દીનશાએ એ માંનપતર,
ઉલટ ભરીઆં દીલથી એને દીધો તો ઉતર.
પરીનસને ત્યાંહાંને શાઠ બહુ થાઈઉ ખુશાલ.
એની યાદગારીનો બાંધવા કાહાડી હાસપીટાલ.
આતશબાજી ને લાઈટનો આખાં શેહેરમો શીંગાર.
કાવશજી દીનશાહના ઘેર સીંગારીઉં ભપકાદાર.
એક દીન રહીને ઉપરીઓ મુંબઈ તરફ.
શીરાપીશ મનવારની વધવા લાગી જહડફ.
મુંબઈમે હવે પડવા લાગી દોડધાંમ,
શેહેરને શીંગારવાપર લોક કરવા લાગુ કાંમ.
*શાત મનવારો સાથે આવી લાગો દમાંમથી,
ગોદીને રસતે ઉતરેઓ પુરતાં આદરમાંનથી.
ખુશાલીનો પુકારો હરદંમ ઉઠવા લાગો,
તોપોની સલાંમતીનો આખાંહીંદમાં ગગરાટ જાગો.

* એ નાંમદાર તારીખ ૮ મી નવેંબર ૧૮૭૫ ને દીને શાંજનાં પાંચ કલાકે મુંબઈને કીનારે ઉતરેઓ હતો.

ડોશાભાઇ ફરાંમજીએ વાંચીઊ માંનપતર,
ખુશી ભરીઆં દીલથી એને દીધોતો ઊતર.
ગવરનર જનરલે સરવે સાથે મોલાકાત કરાવી,
સર શાલારજંગ પાશ પેહેલી શેકીન લેવરાવી.
બીજી કીધી શેકીન સર જંમશેદજી સાથ,
કીધી ટુકમો ખુશીથી બે બોલોમો વાત.
કે તમારી ને તમારા પીતાની સાંભલીછે વખાંણ
એટલુ કેંહી ને ગાએકુવાર સાથે કીધી પીછાંણ.
પછી બીજા રાજાઓ સાથે મોલાકાત લીધી.
તેઓ સાથ હસીને પેઆરથી શેકીનો કીધી.
તાંહાંથી ચાલેઓ શાહાજાદો માંડવની બાહાર.
એલેકજાંનડરા ઇસકોલની છોકરીઓ હતી તઇયાર
પારસી છોકરીઓએ ફુલથી વધાવીઆ સગન,
શાહાજાદો એ કીરીઆ જોઇ થઇઓ મગન.
સરઘસનાં આકારમો લઇગીઆ પરેલનાં મેહેલમો,
ખુશાલીનાં પોકારા ઊઠેઆ આખાં શેહેરમો.
રઇએતોએ પુર જોશથી દીધોતો અવકાર,
આખાં શેહેરની વસતી રસતા ઊપર રહી તઇઆર.
રસતાની બાજુ ઊપર માંચરા બાંધેઆ બેશુમાર,
[illegible] માણસો રસતાપર જમાં થાઆં બીશીઆર.
[illegible] કીધો રાતે લાઇટનો સીંગાર,
[illegible] ખીલી રહી એ રાતે ગુલજાર.

અધારશો પંચોતેરની નવમી નવેમબરે,
એ મુબારક દીવશે શાહાજાદાની શાલગરે.

ફેરવીઊતું લાઈટ કરવાનુ એજ દીવશે કાંમ,
પાર ઊતરીઊ સમાંધાંનીથી એ દીવશે તમાંમ.

લખું છેઊ એ મુંબઈની લાઈટનો હેવાલ,
વાંચનારાઓ જાંણીને બહુ થાશે ખુશાલ.

સરકારે લાઈટ કરવા ખરચીઆ પચીશ હજાર,
સરકારી ૪ મેહેલોપર કરવા સીંગાર.

તરેહ તરેહની લાઈટથી સીંગારીઊતુ મેદાંન,
ચારે બાજુનાં રસતાઓ ઊપર બાંધીતી ઓરાંન.

તેપર બાંધેઆતાં રંગ બેરંગીન ફાંણશો,
એ લાઈટ કરવા રોકાએઆતાં શેંકડો માણશો.

આરકાંઓ મારેઆંતાં આખી મુંબઈમા દશ,
જાંહાં પાહાદશાહી રસતાઓ આવેઆતા ફસટ.

આરકાંઓ બનાવેઆતાં બહુ કીમતી શુંદર,
જલે આએઓ પ્રીનસ કરી લખીઊતું અંદર.

તરેહવાર લાઈટથી શેહેરનાં સીંગારેઆ રસતા,
ઠાંમે ઠાંમ મારેઆતા શુંદર રાખશી વાવટા.

રાંણીનાં બાહુવલાંપર કીધી લાઈટ બહુ ઝપકાદાર,
રંગ બેરંગીન ગેઆસનાં દબાથી કીધીતો શીંગાર.

તરેહવાર ફાંણશોથી પોસટ હાફીસ સીંગારીતી,
તેર હજાર બતીઓ એ હાફીસપર લગાવીતી.

પાલટ હાઉસની સાંમણેછે ઇંજનેરોની હાઉસ
સીંગારીતી રંગ બેરંગીન ફાણસોથી અતીસ.
હૈવી લાઇટથી એ બહુ દીપતીતી સુંદર,
મેહેલપર ગોઠવેઆં ફાંણસો દશ હજારથી ઉપર.
એ બેહુ મેહેલોથી મુંબઇનો ખીલીઓતો દેખાવ,
હજારો માંણસોનો હીઆં થાએઓતો જમાવ.
બહુ સુંદર સીંગારીઓતો ફરીગેર ફુવારો.
એપર તરેહવાર ગોઠવેઆતા ગેઆસનાં આકારો.
છસો સલગાવેઆતાં એપર ગેઆસનાં મુન
એથી લાઇટનો ફેલાએઆતો ઉજાસ એકજુન.
ચરચગેટનો ઓહોલો સજથી બહુ ભપકાદાર.
મુન અને જુમરોથી તમાંમ કીધોતો સીંગાર.
પાદશાહી દેવલનોતો બહુજ મારતોતો દમાંમ,
તરેહવાર લાઇટો કરીને સીંગારીઉતુ તમામ.
બતી સલગાવીતી એકદમ સાત હજાર,
શેતારાઓનો બનાવેઓ કટેરાઓ ઉપર આકાર.
બહુ દીપતોતો એલફીનસટન શરકલનો બાગ,
ગેઆશથીજ સીંગારેઓ એ બાગનો મોટો ભાગ.
દેર જાહાડોપર ચીનાંઇ ફાંણસો સલગાવેઆં,
ગેઆસનાં આરકોપર શાહજાદાનાં નાંમ કોતરાવ્યાં
એની ભપકાદાર સીંગારીતી પાદશાહી ટાઉન હાલ,
[illegible] એ લાઇટ જોઇ બહુ થાઇતી ખુશાલ.

એ મેહેલપર બતી સલગાવીતી તેર હજાર.
બીજો કીધોતો એપર તરેહ તરેહનો સીંગાર.
બજારગેટના મોહોલાનોતો અજબ હતો દમાંમ.
બેશુમાર લાઈટ કરીને સીંગારેઓતો તમાંમ.
ચીનાઈ ફાણુશાનીતો બાંધીતી હાર,
વાવટાઓબી તાંગીઆતા કંઈ બેશુમાર.
પારશીઓનીજ મેહેનતથી એ થાઈઉતુ કાંમ.
વલાએત શુધી પારશીઓનુ એથી ફેલાઈઉ નાંમ.
કરાફરડ મારકીટનોતો ભપકો મારતોતો બહુ.
સલગાવેઆતાં બેશુમાર વાલશતો ને ઝુમરો શહુ.
એ મારકીટપર સલગાવીતી બતી પંદર હજાર,
મુંબઈની રોશણીનો [illegible] મોહોટો હતો સીંગાર.
શુંદર લાઈટ કરી સીંગારેઆતાં બેહુ કાપડબજાર,
નવાં બજારને કીધોતો પુર ગેઆસથી સીંગાર.
સઉથી હતી ભીંડીબજારની લાઈટ કંગાલ,
છુટાં છુટાં ગોઠવેલાં તંમલરો હાલ હવાલ.
નાંમીચી હતી ભાએખલા ઈશટેશનપરની લાઈટ,
તરેહવાર વાવટાઓથી બનાવીતી સાઈડ.
વીકટોરીઆ ગારડંનનો તો દમાંમ મારતોતો પુર,
એ બાગને સીંગારીઆપર ન રાખીતી કશુર.
શીંગારેઓતો એ બાગને તમાંમ ગેઆસોથી,
દેખાવ મારતો જાહાડોપરનાં ચીનાઈ ફાણુશોથી.

જાળ ને તારાનાં આકારથી મીનારો શીગારેઆતા
એથી એ બાગનો ભપકો બહુ મારેઆતો.

સરકારી મેહેલનોબી બહુ હતો શીંગાર,
તરેહ તરેહની લાઇટ કીધીતી કંઇ બેશુમાર.

એ વતરોગે બીજી લાઇતો ગાંમમાં હતી બેશુમાર.
જેનો હેવાલ લખતાં કબુ ન આવે પાર.

શાહજાદાએ એ દંન ભરીતી દરબાર,
મોલાકાત આએઆતા શોદાગરો ને સરદાર.

ત્રીજે દંને બચાંઓની જીઆફતનો લખુંછુ હેવાલ
વાંચનારાઓ જાંણીને બહુ થાશે ખુશાલ.

એ દીને માંડવમાં બચાંઆનો થાએઓ જમાવ,
રંગ બેરંગીન દરેશથી ખુશ મારતોતો દેખાવ.

સામેલ થાઇ એમ રચનાંમે જુદી જુદી જાત,
દર ઇશ્કોલના બાલકો આએઆં વાવટાઓ સાથ

શહર કીધું ખાવાનું ટેબલો ઊપર બેશી.
ખાતાં ખાતાં બાલકો બહુ થાતાં ખુશી.

દપોદપ મારતાતા મોહોમે ફ્રુટ મીઠાઇનાં દપુશા,
ઘડી ઘડી કાહડતાતાં મોહોમેથી ખુશીનાં જોશા.

ખાઇ પીઇને બાલકો થાએઆં તઇઆર,
કરવા લાગાં ગમતો ને મજાતી ને પોકાર.

કોઇ નાચે ને કોઇતો કુદે ને કોઇતો ગાયન ગાએ,
હેવી બાલકોની ગમતથી તમાંસગીરો ખુશીથાએ.

દર ઇસકોલોની ટોલીઓ હવે વેંહેચાઇ ગઈ,
સરવે બાલકોની ગણતરી દશ હજાર ઉપર થઈ.

વામનતપરમાંણે આવી લાગો શાહાજાદો નાંમદાર,
શેઠ દોશાભાઈએ ને બીજાઓએ દીધો આવકાર.

ખોદા સલાંમત રાખે કરીશચીઅનોએ ગાઉ ગીત,
એ ગાયન સમજવા શાહાજાદાએ લગાડીઉં ચીત

પારશી બાલકોએબી ગાઈઉ કે તમો ભલે આવ્યા,
એ શરવે ગાએન શમજીને લોક બહુ ખુશી થાઆં.

ધનબાઈ અરદેશરે શાહાજાદાને પેહેરાવેઓ હાર,
એ પારસી બાનુઓ હશીને માંનેઓ ઉપકાર.

બીજો હાર પેહેરનાર મુંબઈનો ગવરનર.
પેહેરતી વખતે એ બાઈ તરફ નમાંવીઉં શર.

સરની ધણીઆંની સાથે શાહાજાદાએ શેકીન કીધી,
બીજી અશતરીઓનીબી એને મોલાકાત લીધી.

કમીટીએ શાહાજાંદાનો માંનેઓ ઉપકાર.
ભાંએખલા કલબમાં જાવાને થાએઓ તઇઆર.

ગાડીમાં બેઠો શાહાજાદો પુર દમાંમથી,
લોકો ખુશાલીનાં પોકારો ઊઠાવે માંનથી.

શેલરોની ઇમારતમાંથી બારવને આએઓ,
એ ઇમારતની રચણાં જોઇ બહુ ખુશી થાએઓ.

શેલરો કાહડતાતા ફરદમ ખુશીનાં પોકાર,
પે દરપે ઊઠાવતાતા વઇન વાટરો હુરાકાર.

પીએ ને નાચે ને ખુશ મીજાશથી ગાએન ગાએ,
દાર બે કલાક શુધી બેશીને હુંશીની પખે ખાએ.
પછી કરાવી શેલરો પાશ ઇનાંમોથી રમત.
એ લોકની રમતથી તમાંશગીરોને પડીતી ગમત.
ખલાશ થાઇઉ એ રમત ગમતનુ તમાંમ કાંમ
પછી ગીઆ વાજું વગાડતા પોતાને મુકાંમ.
સારાપોરી જાવા બારવને થાએઓ તઇઆર.
ગાડીઓ આએઓ શહવારે કલાક દશાંનો શુમાર
એક શુંદર આગબોટપર થાએઓ સવાર.
સાથે ગીઆ ગવરનર કેટલાક શરકારી અમલદાર.
તાંહાં જાઇને જોઇઉં અસલી કોતરકાંમ.
એક કલાક શુધી ફરીને જોઇઉ તમાંમ.
ખાંનુ ખાઇને રાતે પાછો આવા થાએઓ તઇઆર,
કલાક નવને અમલે પાછો થાએઓ સવાર.
શરવે વાંહાંણોપર કીધોતો લાઇટનો શીંગાર,
રંગ બેરંગીન લાઇટથી દરીઆ ખીલે ગુલજાર.
તરેહ તરેહની આતશબાજીનાં ઉડવા લાગા બાંન,
ખુશી ભરીઓ દેખાવ જોઇ અજબ થાએ ઇનશાંન.
હજારો માંણશોનો પાલવાપર થાએઓતો જમાંવ,
પુર ચંદરમાની લાઇટનો ખુશ મારતોતો દેખાવ.
[illegible]દાની આગબોટની દીશવા લાગી નીશાંન,
[illegible] [illegible]કારાથી લોકોએ આપીઉ માંન.

ગોદીને રથતે ઊતરીને ગએઆ પરેલ,
લોક પાછું ફરવા લાગ્યુ કરી પાલવાની શેહેલ.
બારવને ગાએકવારનાં શેલરહોંમની કીધી કીરીઆ
અમીર ઊમરાઓને એ સભામે નોતરીઆ.
કીરીઆ કરીને શેલર હોમને મુકીઉં ખોલ્લુ,
એ મેહેલનુ શુંદર કાંમ ઘણું છે બાહાલું.
બારવન ગોદ[illegible] નાખવા ગએઆ પાએઓ,
ફ્રીમેશંનનો દરશ પોતે પેહેડી આએઆ.
દબદબાથી શાહાજાદાએ કીધી કીરીઆ,
મુંબઇનાં શરવે ફ્રીમેશંનોને હમો નોતરીઆ.
ફ્રીમેશંન વાલાઓએ આપીઉ એક માંનપતર,
લાએકી ભરીઆ શબદોમાં એને દીધો ઊતર.
એ ગોદી બાંધવાનુછે પચાશ લાખનુ કાંમ,
પરીનસ ગોદી કરી એનુ રાખીઉછે નાંમ.
બારવંને ફ્રીમેશંનોએ આપેઓતો બાલ,
શીંગારીઓતો પુર લાઇટથી ટાઉનહાલનો હાલ.
શાહાજાદો છે શરવે ફ્રીમેશંનોનો વડો પીર,
એ બાલમો ન જાવાથી તેઓ થાએઆ દલગીર.
ભાંએખલા કલબ વાલાઓએબી આપેઓનો બાલ,
તાંહાં ખાઈ નાંચીને શાહાજાદો થાએઓ ખુશાલ.
ઠાંમે ઠાંમ બધે ચાલે બાલો ને નાચ રંગ,
એ શરવે જોઇને શાહાજાદો થાએ દંગ.

રાજાઓનાં દોર દમાંમથી મુંબઇ હલીમલી રહી
હજારો માણશોનાં ટોલાં જોવા ફરે હંઇ તહી.
મોટા મોટા રાજાઓને ઘેર ગએઆ એ મોલાકાતે,
નજરાંનાં કીધાં આંમણ સાંમણ પોતાને હાથે.
દંન તરણ ગીઓતો શાહાજાદો પુનાંની અંદર,
તાંહાંથી ખાંનબાહાદુર પદમજીએ વાંચીઊ માંનપતર
પુણાંનાં રેહેવાશીઓએબી શારો દીધોતો અવકાર,
આતશબાજી સાથે લાઇટનો કીધોતો શીંગાર.
પછી ગએઆ મુંબઈથી શાહાજાદો વરોડરૂ જોવા,
ઇશટેશનપર આએઓ માહારાજા અવકાર દેવા.
તોપોની શલાંમતી શાથે મોલાકાત લીધી,
ખુશી ભરીઆં દીલથી માહારાજાશાથે શેકીન કીધી.
હાથીપર બેશાડીને લઇ ગએઆ પુર દમાંમથી,
ખુશી થાએઓ શાહાજાદો પોતાને મલેલાં માંનથી.
આતશબાજી અને લાઇટનો પછી કીધો શીંગાર
ગએઓ બારવને શાહાજાદો હરનનો કરવા શેકાર.
આખો દીવશ જંગલમો ભટકીને મારીઆં હરન,
પોતે એ શેકાર મારીઆથી થાએઓતો મધંન.

માહારાજાએ શાહાજાદાને આપેઓતો બાલ,
પુર લાઇટથી શીંગારેઓતો મોતીબાગનો હાલ.
પછી માહારાજાએ કરાવીતી તરેહ તરેહની રમત,
હાથીની સાઠમારીનીબી કરાવીતી ગમત.

જમનાંબાઈની પોલે મોહોડે લીધી મોલાકાત,
ઘણો વખત બેશીને શાહાજાદાએ કીધીતી વાત.

ભરૂચ અમદાવાદનું આઇઊ ડેપીઊટેશન,
આએઆતા નાંમીચા શોદાગરો ઘણાંએક જણ.

દેખાડી માંનપતરોમે પોતાની વફાદારી,
શરવેની શાહાજાદાએ મોલાકાત લીધી શારી.

માંનેઆ શરવેનો દીલોજાંનથી ઘણો ઉપકાર,
ને બોલીઆ કે તમો છેઆ રાંણી તરફ વફાદાર.

એટલું બોલીને શરવે શાથ શેકીન કીધી,
ડેપીઊટેશને નમીને વદીઆગીરી લીધી.

શુરતનાં શોદાગરોનુબી આઇઊ ડેપીઊટેશન,
એ લોકનાં માંનપત્રથી શાહાજાદો થાએઓ મગંન.

માહારાજાની પરાંનાં ગતથી તે બહુ ખુશી થાઓ,
ચાર દીવશ રેહીને મુંબઇ જાવા તઇઆર થાઓ.

માહારાજા શાથ શટેશનપર ફેરી મોલાકાત લીધી,
પેઆરનાં જોશાથી એકેકશે શેકીન કીધી.

લોકોએ ઊડાવેઓ ખુશાલીનો પોકાર,
આગની ગાડીપર પછી થાએઓ શવાર.

ખબર પડી મુંબઇને શાહાજાદાને આવાની,
તઇઆરી કીધી પરજાએ એશતેકબાલ જાવાની.

ગવરનર ને અમલદારોનો થાએઓ જમાવ,
લશકરી શંફનો દીશવા લાગો શુંદર દેખાવ.

આવી લાગી ગાડી ઇશટેશન ઉપર,
ટોપોની શલાંમતી પડી ધરોધર.

ઉઠવા લાગો હરદંમ ખુશાલીનો પોકાર,
પોતાની મંનવારપર જાવા શાએઆ તઇઆર.

શરવેની શાથ શેકીન બઇને પુર દમાંમથી ગઆ,
મુશાફરીની થાક ઉતારવા આપો દીવશ રેહેઆ.

બારવને થાઇ મુંબઇને આતશબાજી,
તરેહવાર બનાવતો ઉડીઆથી રહઇ મુંબઇ ગાજી.

તાજ મેહેલનો બનતો ખુશનુમાં દેખાવ,
મુંબઇની ખલકનો હીઆં થાએઓતો જમાવ.

એ આતશબાજીપર ખરચીઆ દશ હજાર,
શવા કલાક દારૂખાંનુ ઉડારીને જર કીધો ખુવાર.

શર જંમશેદજીને ઘેર ગએઆ મોલાકાતે,
ઉમરાવો તથા શર બારટલ ફ્રીઅર શાતે.

શર જમશેદજી શાથ પેહેલી કીધી શેકંન,
શરનું કુટુંબ જોઇને બહુ થાએઓતો મગન.
શર જમશેદજીએ કેટલુંએક નજરાંનુ કીધુ,
ઉપકાર માની ખુશી થાઇને તે લીધું.

તેમાં હતી એક બહુ કીમતી ટેબલ,
[illegible]ડાઇમે હતુ એક પાનીઆનું દલ.

[illegible] પાહેરાઇમા તે શાલ ફુતની ઉપર,
[illegible] હતી દશ ફુતની અનદર.

પછી શર જમશેદજીને પેહેરાવેઓ શુનાંમો શાંન,
પોતાની મુશાફરીની એ આપી નીશાન.

આપી સાથે કેટલીએક કીમતી કેતાબ,
પોતાનુ નાંમ લખીને આપીતી શેતાબ.

પોતાની માંતાની ને ધણીઆંનીની આપી સબી,
શર જમશેદજીનાં જેવુ માંન ન મલશે કોઇને કબી.

ખરશેદજી ફરદુનજી સાથ સરે કરાવી ઓલખાંણ,
એવણે વાંહાંણ બાંધીઊતુ તેની આપી નીશાંન.†

વાંહાંણને આપીઊતુ શાહાજાદાના વડા બેટાનુ નામ,
ખુશી થાએઓ એ શેઠીઆનુ હુવુ જોઇ કાંમ.

પોતાનાં કુટંબ તરફ એ શેઠનો જાએઓ પચાર,
નમીને શેકીન લઇને એ શેઠનો માંનેઓ ઊપકાર.

એની ધણીઆંનીએ એ વાંહાંણની કીધી કીરીઆ,
એ રાજાજીને ખુશી થાઇને શરવે જણ ફરીઆ.

અરધો કલાક શુધી વાતચીત કીધી,
જાતી વખત શરવે સાથ શેકીન લીધી.

બોલીઆ કે મારી માંએ કીધીતી એલતેમાશ,
કે શર જમશેદજીની મોલાકાત લેવી ખાશ.

ઇજાંન કીધુ શરને પોતાની મંબવારપર આવાનુ,
પોતાનાં સરવે કુટંબનેબી શાથે લાવાનુ.

---

† શેઠ ખરશેદજી ફરદુનજીએ વેલાત માટે એક વાંહાંણ બંધાવેલ હતું તે વાત કેજી સંભલાવી હતી.

શર જમશેદજી પછી શીરાપીશપર ગીઆ,
શરને આવકાર દેવા અમલદારો તઈઆર રહીઆ.

શરે જાઈને શેકીંડ કીધી શાહાજાદા શાથે,
શીરાપીશપર શાથે ફરીઆ પોતે જાતે.

ને દેખાડી શરવેને પોતાની મંનવાર,
ફરૂટ મીઠાઈનો નાસતો રખાવેઓ તઈઆર.

તેપર બેસાડી, સલાંમતી લેવાડી શર જમશેદજીના
બીજી લેવરાવી વીકટોરીઆ રાંણીજીની.

ખાઈ પીઈને શરવે થાએઆં ખુશી,
વદેઆ કીધા શરને શેકીંડ લઈને હુશી.

શર કાવશજીને મલવા શાહાજાદાએ મોકલી ખબર,
ગએઓ એ ખબર લઈને પોલીશ કમીશનર શુટર.

એ શેઠે પોતાની હમેશની માંદગી જણાંવી,
ઊપકાર માંનીને મોલાકાત લેવા નાં કેહેવાડી.

એ સમજીને શાહાજાદો થાએઓ દલગીર,
પોતાની માંતા ને ધણીઆંનીની મોકલાવી તશવીર

બીજા દેશીઓને ઘેરથી ગએઓતો મોલાકાતે,
લીધી મોલાકાત શર મંગલદાશ સાથે.

પછી આગાખાંનને ઘેરથી મોલાકાતે આએઓ,
એ મોલાકાતથી તે બહુ ખુશી થાએઓ.

તાંહાંથી ડેવીડ શાશુનને તાંહાંબી ગએઓતો,
એ વેપારીની મોલાકાત લઈને પાછો ફરેઓતો.

એ વેપારીએ રૂપીઆ કહાડીઆ પચાશ હજાર,
ઘોડેશવાર બાવલાંથી નાંમ રાખવા ઇઆદગાર.

મુંબઇને આવી ગએઆની એ રેહેશે નીશાંણ,
મુંબઇપર એ વેપારીનુ હમેશનુ રેહેશે હેશાંન.

એક પારશી બાંનુએ તીલીની ટોપી આપી ભેટ,
આપનાર આંદંનબાઇ હોમજી દાદીશેઠ.

એ શુંદર ટોપી લઇને શાહાજાદો થાએઓ ખુશી,
ઊપકાર માંનેઓ એ બાઇનો ખુશ દેલથી હશી.

એ બાઇછે શર જમશેદજીની વાહાલી બેટી,
ચંચલાઇ સાથે ધરાવેછે બહુ ખુબસુરતી.

શાહાજાદો જોવા આએઓ દખમાંનો ડુંગર,
શરપર ચીઠી લખેઆથી ગએઆ તેપર.

વખતશર આવી લાગો શાહાજાદો નાંમદાર,
શર જમશેદજીએ નમીને દીધો અવકાર.

શરની પુછી શાહાજાદાએ ખબર અંતર,
પછી શેકીન લઇને શાહાજાદાને લઇ ગીઆ ઊપર.

ડુંગરપરની સફાઇ જોઇને થાએઓ ખુશ બહુ,
શેકરેટારીએ દખમાંનો ફારમ બતાવેઓ શહુ.

ને સમજાવી દખમાંઓની સરવે ખુબી,
બોલીઓ શાહાજાદો કે એથી હવા બગરે ન [illegible].

દુરબીનની મારફતે જોએઓ મુંબઇનો દેખાવ,
જોએઓ એને મુંબઇનો દેખાવ ખુશનાંમાવ.

પછી ફુલ તોરા આપીને વદીઆ કીધા,
વાલકેશવરનાં મેહુલમો જાવા રસતો લીધો.

શોરાબજી જમશેદજીએ પેહેલા બારોનેટનાં પુતર,
બનાંવેઓ એક રૂપાંનો ચાંન બહુ શુંદર.

એક બાજુપર પોતાના પીતાનો કોત્રાવેઓ ચીતાર,
બીજી બાજુપર ભેટઆપેઆનો કોતરાવેઓ શાર.

શાહાજાદાને પછી એ ભેટ આપેઓ ચાંન,
ને બતાવીઊ શાહાજાદાપર પોતે હેત ને માંન.

સાથે આપેઆ પોતાનાં પીતાનાં ફોટોગરાફ,
પોતેજ પારેલા એ ફોટોગરાફ શુંદર ને શાફ.

શાહાજાદાએ એ ભેટ લઈને માંનેઓ ઊપકાર,
પારશી ટોલોછે ઈંગરેજો તરફ બહુ વફાદાર.

દશતુર પેશુતનજી બેરાંમજીએ આપીઊ માંનપતર,
પેહેલવી જુબાંનમો શુનેરી લખીઆ અખશર.

શાહાજાદાએ કબુલ કરીને આપીઊ માંન,
દશતુરજીનાં એ માંનપતરની બહુ થાઈ વખાંણ.

દશતુર જામાંસજી મીનોચેરજીએ આપીઊ માંનપત્ર
પેહેલવી જુબાંનમો કેટલીએક લખી શતર.

તેનો ઊતર શાહાજાદાએ પાછો વાલેઓ,
તેમો ઘણો ઊપકાર દશતુરજીનો માંનેઓ.

તે પછે [illegible]લાંન જાવા શાહાજાદાએ કીધા ઠરાવ
જા[illegible] માંન આપવા લોક થાઈઊ જમાંવ.

રસતાઓ ઊપર મચી રહી લશકરની ધુમધાંમ,
આવી લાગો પરેલથી શાહાજાદો કરતો સલાંમ.
પછી ગએઓ શાહાજાદો ગોદીની અંદર,
શરવેની સાથ શેકીન લઈને ગએઓ મંનવારપર.
લોકોએ ઊઠાવેઓતો ખુશાલીનો પોકાર,
ધીમે ધીમે ચાલવા લાગી શીરાપીશ મંનવાર.
ટોપોની સલાંમતીનુ માંન પરવા લાગું,
લોકો ચોમેર પાછું વીખરાવા લાગું.
મુંબઈની રચણાં હવેથી થાઈ તમાંમ,
કોઈબી દંન ન થાશે હેવો મુંબઈનો દમાંમ.
રેલવેની ગાડીપર હવે ચાલવા લાગો દોર,
ગાડીઓ ભરે ગરીબોને જેમ જણાંવરો ને ઢોર.
રાજાઓની વદેઆગરીનાં ટોપનાં પડે ધડાકા,
રાજાઓ આવેઆથી વેપારીઓને પડીઆ તડાકા.
શાહાજાદાની પધરાંમણીમાં હાપીશોનુ બંધ કાંમ,
દીન ૧૦ ખુશીનાં ગુજારીને ઊગાડી તમાંમ.
શાહાજાદાએ મુંબઈને આપેઆ દશ હજાર,
ગરીબ ખાતાંઓને કરવા મદતગાર.
પુણાંનેબી આપીતી રકમ રૂપીઆ પંદરશોની,
મદત કરવા નાંચાર બેચાર ગરીબોની.
રગટપીટની બાંધવા ધારી એક હાસપીટાલ,
શાહાજાદાનુ નાંમ રાખીને તેને કરવા ખુલાલ.

પારશીઓએ એમા નાણાંની મદત કીધી બહુ,
એ હાસપીટાલમા સાંમેલ થાઇ પરજા શઉ.

આવકાર દેનારી કમીટીએ લાખનો કીધો ખરચ,
એ કમીટીએ પુર મેહેનત લઇને બજાવી ફરજ.

મીઉનીશીપાલ કમીટીએ આપેઆ પચાશ હજાર,
શાહાજાદાનાં માંનને શારૂ કરવા મુંબઇમા સીંગાર

ચાર માસમા જોઇ રહુઆ આખું હીંદાસથાંન,
જાંહાં ગીઆ તાંહાં શાહાજાદાને ભારી મલીઉ માંન

લખો રૂપીઆની થાઇતી ભેટો ને શોગાત,
પશુ પંખીની તરેહ તરેહની રાજાઓએ આપી જાત

શાહાજાદો ગએઆતો શેકાર રમવા નેપાલ,
તરેહ તરેહનાં શેકારો મારીને બહુ થાતો ખુશાલ.

જંગલી જનાંવરોનો એને બહુ કીધોતો શેકાર,
વાઘો અને હાથીબી કંઇ મારીઆ બેશુમાર.

તાંહાંથી આએઆ શાહાજાદો ફેટલો ઇંડોર,
માહારાજાને તાંહા ઉતરીને રેહુઆ દીન દોર

હીઆંથી નીકલેઆ શાહાજાદો મુંબઇ આવા,
મંનવાર શીરાપીશપર બેશી પોતાને વતંન જાવા.

ઠરાવ કીધો જાવા મારચની અગીઆરમીએ,
પરગટ કીધાં જાહેરનાંમાં મુંબઇના ગવરનરજીએ

મુંબઇની કારપોરેશન થાઇ માંન આપવા તઇયાર,
રસતાઓપર વાવટાઓ અને ફુલનો કરવા શીંગાર

શાંગારીઊતુ ચરચગેટનુ ઈશટેશન શુંદર,
તરેહવાર જાહાડોનાં કુંડાં ગોઠવેઆતાં તેપર.

†ગવરનર ને શરકારી અમલદારો થાયા જમાવ,
લશકરી શંપ્રનો પાલવા શુધી થાએઓ દેખાવ.

લોકોની ગીરદી પડી રશતાઓપર બેશુમાંર,
શાહાજાદાનાં દરશંન કરવા લોક રહીઊં ઈંતેજાર.

વખત ઊપરાંત ગાડી આવી ઈશટેશન ઊપર,
પેહલે ગએઓ ગાડી આગલ મુંબઈનો ગવરનર.

ખુશાલીનો લોકોએ ઊઠાવેઓતો પોકાર,
શઊને મલીને મંનવારપર જાવા થાઓ તઈઆર.

શરઘસનાં આકારઓ લઈ ગીઆ ગોદીની અંદર,
બેસાડેઓ શુંદર માંડવાની બેઠક ઊપર.

તાંહાં બેશીને શરવેની લીધી ખુશીથી ભેટ,
શર જમશેદજી શાથ શેકીન લઈને બતાવીઊ હેત.

શીરાપીશ મંનવારપર જાવા થાએઓ તઈઆર,
ટોપોની શલાંમતી સાથે ખુશીનો ઊઠેઓ પોકાર.

પછે રાતે ગએઓ વાલકેશર શરકારી ખાંનુ ખાવા,
દશ વાગે આએઓ પોતાની મંનવારપર જાવા.

બારવંને ગીઆ ટાંઊન કાંઊનશીલનાં મેમબરો,
મુંબઈની તરપ્રથી બીજું છેલ્લુ આપા માંનપત્રો.

---

† એ વેલાનો મુંબઈનો ગવરનર શર ફીલીપ [illegible]
તથા હીંદુસથાંનનો વાઈશરાએ લારડ ના[illegible]ક હતો.

ડોશાભાઈફરાંમજીએ હીઆંબી વાંચીઊ માંનપતર,
બહુ ખુશી થાઈને એ માંનપતરનો દીધોતો ઊતર.

પછી ડોશાભાઈફરાંમજીને પેહેરાવેઓ રૂપાંનો ચાંન,
પોતાની મુશાફરીની એ શેઠને આપી નીશાંન.

ને કીધી એ શેઠને હુવી અલતેમાંશ,
કે જાહેર મીજલશોમો હુને પેહુડી જાવો ખાશ.

પછી એ શેઠે શાહાજાદાનો માંનેઓ ઊપકાર,
શરવે મેમબરો સાથ પાછા જાવા થાયા તઈયાર.

જમશેદજી ધનજીભાઈ વાડીઆ ગોદીનાં માસટર,
તેવંણે બનાંવેઓ ધારીપારીનો નમુનો શુંદર.

શાગલી લાકડાંનો બનાવેઓતો તમાંમ,
પોતાની ઈઆદગારીનુ તેપર કોટરાવીઊતુ નાંમ.

પછી શાહાજાદાને એ નમુનો એ શેઠે ભેટ કીધો,
ખુશી થાઈ એ શેઠનો ઊપકાર માંની લીધો.

ધનબાઈ તે અરદેશર વાહાડીઆની બેટી,
છે એ બાઈ ઈંગરેજી એલમ શીખેલી.

શાહાજાદા અને તેની બાંનુનો એને પારેઓ ચીતાર
શુનેરી ફરેમમો જરી કીધોતો તઈઆર.

પછી ભેટ કીધી શાહાજાદાને એ શબી એ બાઈએ,
શાહાજાદાએ ઊપકાર માંનેઓ નમંનતાઈએ.

શાહાજાદાએ ફરી શર કાવશજીની ખબર પુંછુ.
એઠ રૂપાંનો ચાંન સાથ પોતાની સબી મોકલાવી.

શર કાવશજીએ ફરી માંનેઓ શાહાજાદાનો ઊપકાર
આપા કહેઓ એલેકજાંનદ્રા ઈશકોલને વીશહજાર†
શાહાજાદાની ખુશાલીમા એ શખાવતનુ કીધુછે કાંમ,
કાએમ શુધી હુનો જોડાશે શાહાજાદાનુ નાંમ.

શર જમશેદજી ગઆ શાહાજાદાની છેલી મોલાકાતે,
પોતાનાં તરણે બેટાઓને લઈ ગીઆ સાથે.
શાહાજાદાએ એ શર શેઠીઆની મોલાકાત લીધી,
થોડો વખત શુધી પેઆરથી વાતો કીધી.

પછી શર જમશેદજીએ કીધીછે છેલી સલાંમ,
શાહાજાદાએ એ શરને પુરતુ આપીઊતુ માંન.
પછી તઈઆર થાઈ ઊપરવા શીરાપીશ મનવાર,
પાલવાપર લોકોની ગીરદી થાઈ બેશુમાર.

ઊપડતી વખતે શાહાજાદાને તોપનુ આપીઊ માંન,
ચાલતી મનવારે લોકને છેલી કીધી સલાંમ.
તેરમી મારચે‡ હીંદની મુશાફરી થાઈ તમાંમ;
તમાંમ થાએઓ હીંદમેથી શરવે દોર દમાંમ.

---

† પાછલથી આ રકમ વીશ ઘાલ પડી ગએલી સંભલાયચ.

‡ તા૦ ૧૩ મી મારચ ૧૮૭૬ ને દીને આ નામદાર શાહાજાદા પરીનસ આફ વેલસ તે હવેપછેનો આપણો [illegible]નો [illegible]ની હીંદની મુસાફરી પુરી કરી પોતાને વતન [illegible] નીકલઆ હતો તે તા૦ ૧૨ મી મે ૧૮૭૬ રે પોતાને મકાંને પુગો હતો.

શાહજાદાની પધરામણી માટે જોડાયલાં ગાયણો.

(છોકરાંઓને જીઆપત આવતી વખતે ગાવાને માટે નરમદાશંકર કવીએ ઇનામ મેલવીને જોડેલાં.)

પદ—રાગ ઠુમરી.

ભલે ભલે પધાર્યાજી આજ, ગુણિયલ રૂડા રાજવી—ભલે૦ ટેક.
દેશ વિદેશે તો દિપે, તેજ વાળું માહા રાણીજીનું તાજ—ગુણિ૦
કુંવર તેના પાટવી, થશો આગળ અમારા રાજ—ગુણિ૦
હિંદુસ્થાને આવીયા, થાયે સંઘે હરખના અવાજ—ગુણિ૦
રાજ પરોણા આપ છો, નથી સેવા સરીખા કંઈ સાજ—ગુણિ૦
હેતે આશિષ આપિયે, જસવંતા કરોજી રાજકાજ—ગુણિ૦

પદ.

ધન્ય ધન્ય ધન્ય ધન્ય, આજરે દિવાળી;
રાજવંશી પાટવિયે, આ ભૂમિ નિહાળી—ધન્ય૦

પશ્ચિમ હિંદુસ્થાન કેરાં, રાજ્યનગર માંહે;
મહારાણીનો પૂત વડો, સપગલે સુહાયે—ધન્ય૦

ઓચ્છવની ધામધૂમ, લોક ઉભરાયે;
બ્રિટિશ તાજ પેહેરનારો, કેવો તે જણાયે—ધન્ય૦

ઘેર ઘેર વારતામાં, પ્રિન્સને વખાણે;
હરખમાં વધારો કરે, ખાન પાન ગાણે—ધન્ય૦

—o—

શાહજાદા ઈંગલંડ પોંહચતાં તેમની બાનુએ તેમને વધાવી લેવાને કરેલી કીરીયા.

("ડાટરડું" નાંમનાં રમુજી પતર ઉપરથી ઉતારેલી કવીતા.)

ગઝલ.

"મયો સાકી હવે સબ એક જા"--એ રાહ.

ભલે આયા–ખાવંદ મારા–હું બાનુ તુંજ–બરી પયારી,
વધાવી લેઉંછ–ફુલ ઈંગલંડના--તરફથી, ચાહી-સુખાકારી.

સીરાપીઅના--નીશાન મલતાંજ--ઉલટથી અહીં-થઈ હાજર,
રોશન તુંજ રૂપ-ફરી જોઈ-દીલે ઉપજેછ હરખ ભારી.

બાલક ને બેશી તારા સઉ-લેવા તુને-આયાંછે અહીં,
હતી અમ દીલ-એકજ ઊંડી-જોવા તુને--ઈંતેજારી.

નહી દીન સાત-વીસીલો તુને-મુકેલો મેં-જોયા વગર,
એકેદમ સાત-મહીના વેર-જુદાઈ બની-જીગર બાલી.

મલીયો મને-જુદાઈનો-બદલો, તુને-સલામત જોઈ,
ફતેહ સાથે-વચ્ચે પરદેશ-ગમત ને સાહે-બી ગુજારી.

મુલક કરતાં-વધુ ફીકર-હતી તારી-જીંદગાનીની,
ટલી ને, થા-બા સુરખરૂ-બાલક, માતા-ભુમી તારી.

બની દાસી-કરી સેવા-ઉતમ, તારી-હીંદ ભુમીએ,
હવે તારૂં-વતન ઈંગલંડ-કરી બેઠું-છે તઈઆરી.

મોડે હસતે-મેલી કદમ-મુબારક આ-કીનારાપર,
રીજી રાજન-સવદેશીને-પરસપર પરીત-દેખાડી.

હવાલે-ઈંગલંડને-દીએ દુવા-દાતરડું જી,
માગે નહી જર-ચાહે એક અેજ-દેતા ના હીંદ-ને વીસારી.

શાહજાદાએ પોતાની બાનુને મલયા પછી કહેલા સુખન.

ગઝલ.

ઓરતના ટોલામાં એક બાનુ તું છે,
ઓદાઈ કુલ નયામતનું ખાનું તું છે.
ગર કરૂં સો હીસા ખરી ખુબસુરતીના,
ફક્ત એકમાથી આલમ, નવાણું તું છે.
ઈંગલંડનો તું સુરજ, ડેનમારકનો ચાંદ,
મુજ મોહબત કચેરીનું થાણું તું છે.
જે જહવેરની જોડ નહી શાહી ખજાનામાં,
તે જહવેરનાં નંગોનું પાનું તું છે.
નહી બાનુજ મારી, પણ જીંદગાની તુંજ,
તે જીંદગીનો ખોરાક ને નાણું તું છે.
મોહબતના આકાશમાં, ફુલે નાજનીન,
છે તારા, પણ વચે એક ભાનુ* તું છે.
જે કીધીછ મેં અને પરદેશમાં મોજ,
મધીય બીંદુ તે સઉ મોજ મજાહનું તું છે.

સમાપત.

---

* ભાનુ એટલે સુરજ.